

Біографічні дослідження повсякденності як стратегія реалізації генеалогічного методу

Катерина Склярєнко, Дніпровський національний університет ім. Олесь Гончара

В статті розглянуті методологічні основи застосування генеалогічного методу М. Фуко для аналізу проблем повсякденності. З'ясовано, що генеалогічний метод дозволяє встановити загальнозначущий та ефективний для соціологічних підходів принцип опису сфери повсякденності, завдяки угрупованню подій і фактів, традиційно відношуваних до сфери повсякденного, в нові послідовності – дискурсивні практики та диспозитиви.

Генеалогічний аналіз дискурсивних структур, що становлять повсякденність, показав, що влада проникає на рівень стосунків між індивідами, для чого владою були вироблені механізми впровадження стратегій у сферу повсякденності. Пізнавальні стратегії, пропонувані генеалогічним методом дослідження, припускають розглядати соціокультурні феномени як елементи дискурсивних практик повсякденності і її, повсякденності, диспозитивів. Це дозволяє розглядати будь-який соціокультурний феномен, інститут або культурну форму в контексті концепції повсякденності в якості складових сфери повсякденного. Подібні стратегії поширюються і на способи інтерпретації джерел, що складають архів повсякденних практик – біографічні свідчення. Як архівні, так і отримані емпіричним шляхом біографічні джерела інформації розглядаються, по-перше, як важливі складові практик повсякденності, при цьому їх роль в цих практиках зводиться до того, щоб виступати в якості засобів передачі культурних значень, і, по-друге, в якості способів фіксації практик повсякденності, що дозволяє реконструювати складові повсякденному житті саме в якості практик. Головне в цій новій методології – визначення змістовного наповнення «свідчень про себе» як окремих дискурсивних висловлювань та дискурсивних практик, що складають основу того чи іншого диспозитиву як відзеркалення стратегій владного дискурсу. Передбачається, що такий підхід дозволить по-новому поглянути не лише на зміст особистих свідчень – біографічних досліджень, але і на трансформації, що сталися в диспозитиві повсякденності в цілому.

Ключові слова: повсякденність, генеалогія, біографічні дослідження, дискурс, дискурсивні практики, диспозитиви

Biographic researches of daily as strategy of realization of genealogical method

Katerina Skliarenko, Oles Honchar Dnipro National University

The theoretical basis for this research is genealogical method. Genealogical method is based on the concept of discursive which formed in the tradition of structuralism. The genealogical method is based on the fact that, due to inclusion in the practices of daily, the existence of an individual is fixed in the texts and documents of government. Based on the analysis of these documents, these practices can be subsequently reconstructed and reproduced. In this sense, any activity of individuals in the field of daily is seen as a discursive practice. This makes it possible not only to describe or reconstruct daily activities or components of daily, but also to identify its genealogy, to establish the reasons why one or another practices were admitted or excluded from daily. For the study of daily within the framework of the concept of discourse and the genealogical method, the facts and phenomena should be studied as components of discursive practices. It is necessary to concentrate attention not on the historical analysis, but on the analysis of discourse sequences. Genealogical method allows to establish a valid and effective for sociological approaches principle of describing the sphere of daily. This approach is effective because of grouping of events and facts which traditionally related to the sphere daily, into new sequences - discursive practices and dispositives. The main idea of the genealogical method in biographical research is to consider various information of oneself in the relevant historical and cultural contexts (discursive formations). Creation of information should be considered as a manifestation of some dispositives, which are formed of discursive practices. "Evidence of oneself" is a separate form of "statements" that can also be one of the types of discursive practices. The main thing in this

new methodology is the definition of the content of the "evidence of oneself" as separate discursive speech and discursive practices that are formed the basis of a dispositives as a reflection of the strategies of discourse of power.

Keywords: daily, genealogical method, biographical research, discourse, discursive practices, dispositives

Биографические исследования повседневности как стратегия реализации генеалогического метода

Екатерина Скляренко, Днепровский национальный университет им. Олеся Гончара

В статье рассмотрены методологические основы применения генеалогического метода М. Фуко для анализа проблем повседневности. Выяснено, что генеалогический метод позволяет установить общезначимый и эффективный для социологических подходов принцип описания сферы повседневности, благодаря группировке событий и фактов, традиционно рассматриваемых в рамках повседневности, в новые последовательности – дискурсивные практики и диспозитивы.

Генеалогический анализ дискурсивных структур, составляющих повседневность, показал, что власть проникает на уровень отношений между индивидами, для чего властями были выработаны механизмы внедрения стратегий в сферу повседневности. Познавательные стратегии, предлагаемые генеалогическим методом исследования, предполагают рассматривать социокультурные феномены как элементы дискурсивных практик повседневности и ее, повседневности, диспозитивы. Это позволяет рассматривать любой социокультурный феномен, институт или культурную форму в контексте концепции повседневности в качестве составляющих сферы повседневного. Подобные стратегии распространяются и на способы интерпретации источников, составляющих архив повседневных практик – биографические свидетельства. Как архивные, так и полученные эмпирическим путем биографические источники информации рассматриваются, во-первых, как важные составляющие практик повседневности, при этом их роль в этих практиках сводится к тому, чтобы выступать в качестве средств передачи культурных значений, и, во-вторых, в качестве способов фиксации практик повседневности, что позволяет реконструировать составляющие повседневной жизни именно в качестве практик. Главное в этой новой методологии – определение содержательного наполнения «свидетельств о себе» как отдельных дискурсивных высказываний и дискурсивных практик, составляющих основу того или иного диспозитива как отражение стратегии властного дискурса. Генеалогический анализ дискурсивных структур, составляющих повседневность, показал, что власть проникает на уровень отношений между индивидами, для чего властями были выработаны механизмы внедрения стратегий в сферу повседневности.

Предусматривается, что такой подход позволит по-новому посмотреть не только на содержание личных свидетельств – биографических исследований, но и на трансформации, которые случились в диспозитиве повседневности в целом.

Ключевые слова: повседневность, генеалогия, биографические исследования, дискурс, дискурсивные практики, диспозитивы

Сучасний інтерес гуманітарних наук до проблем повсякденності обумовлений тим, що в умовах розпаду метанарративів і кризи ідеологій все більша частина соціального і культурного управління здійснюється саме на рівні повсякденних практик і структур, які демонструють велику стійкість в порівнянні з ідеологічними та політичними структурами. Загальний інтерес соціології до вивчення сфери повсякденного свідчить, передусім, про необхідність вироблення загального розуміння повсякденності, також актуальним стає завдання розробки методу досліджень цієї предметно-тематичної

області, поява якої викликала ряд методологічних проблем в гуманітарному пізнанні. Такий метод може бути створений на основі структураліських досліджень, що ведуться з 60-х років ХХ століття, а саме на основі генеалогічного методу, що був запропонований М. Фуко в його концепції дискурсу. Такий вибір основи для формування цього методу не є випадковим, адже специфіка розвитку досліджень проблематики повсякденності дає можливість зосередження методологічного пошуку саме в цьому напрямі. Тому в **наше завдання** в цій статті входиме обґрунтування застосування генеалогічного методу для аналізу проблем повсякденності.

Передумовами для вивчення повсякденності сучасною соціологією виявилися роботи таких авторів, як М. Вебер, Т. Веблен, Е. Дюркгейм, М. Мосс, Г. Зіммель, а також представників «соціології міста» (Ч. Бут, Р. Парк, Л. Вірт та ін.). Проблематика повсякденної поведінки як складової цивілізаційного процесу була представлена в роботах Н. Еліаса, які відкрили перспективи для появи соціології повсякденності, основні проблеми якої порушувалися також в рамках феноменологічної соціології знання (основи якої заклали послідовники А. Шюца – П. Бергер і Т. Лукман), етнології (Г. Гарфінкель і А. Сікурель) та інших напрямків соціології (наприклад, в роботах І. Гофмана, М. Маффесолі, А. Геллер, Дж. Дугласа, З. Баумана та ін.).

Структурно-антропологічна концепція К. Леві-Стросса поклала початок структуралізму як новому методу наук про людину. Серед представників французького структуралізму окремі проблеми повсякденного життя розглядалися, перш за все, в роботах Р. Барта, Ж. Бодріяра та М. Фуко.

Фундаментальними методологічними дослідженнями можна назвати роботи сучасних українських авторів, що займаються проблематикою повсякденності: О. А. Даниленко, І. Д. Ковальову, А. В. Худенко, О. В. Ходус та ін., що розкривають концептуальні підходи, предмет і методи вивчення повсякденності.

Разом з тим слід констатувати, що жодна з гуманітарних наук, які претендують на вивчення сфери повсякденності, не виробила теоретично-обґрунтованого уявлення про неї. Відсутні також узагальнюючі дослідження, що дозволяють оцінити і зіставити результати різних наукових підходів до вивчення феноменів повсякденного життя. Все це говорить про те, що в гуманітарному знанні про повсякденність має місце ряд проблем теоретико-методологічного плану, частину яких прагне вирішити дане дослідження.

В останні десятиліття спостерігається «ренесанс мікросоціології»: в сучасних соціологічних теоріях дослідження глобального світу переплітається з дослідженням повсякденності. П. Штомпка підкреслює парадигмальне зрушення до «соціології соціальної екзистенції», у фокусі дослідницької оптики якої знаходиться повсякденне життя [10, с. 5]. Соціологія повсякденності інтенсивно застосовує якісні способи дослідження, у тому числі і біографічний аналіз. Звернення до біографій як до способу збору соціально важливої інформації є відзеркаленням

певних історичних конфігурацій в соціальному житті. Виходячи з переконань Е. Гідденса і У. Бека, сучасне суспільство характеризується процесом біографізації або біографічної емансипації. У такому суспільстві у індивіда існує свобода вибору своєї актуальної лінії руху. Біографія стає результатом особистих рішень, не скутих жорсткими становими структурними рамками, традиціями. Біографія перестала бути передзаною, здібності для конструювання власного Я розширилися, і в цьому полягає біографізація постсучасного суспільства.

Біографізація суспільства як конструювання різноманітних і не завжди прогнозованих Я виражається в парадоксі біографічної роботи, яка охоплює усі соціальні шари і середовища. Дослідник Г. Розенталь пише про те, що «біографічна робота» як інтерпретативна робота по самоорієнтації протягом усього життя є відповіддю на перешкоди соціальної інтеграції і громадського порядку в еру модерну [6, с. 325]. Конкретно біографія як жанр, спрямований на тематику опису особистості (а не науковий дискурс ідентичності), дозволила індивідам самоорганізувати своє життя в тимчасовому нюансі. Таким чином, методичною відповіддю на появу новітньої проблематики індивідуалізації життя став розвиток біографічних дослідницьких робіт, у рамках яких робиться спроба встати на позицію діючого суб'єкта і відтворити його світ повсякденності.

У сучасних соціальних науках склалися цілий ряд понять, що характеризують історії про особистий досвід: індивідуальний нарратив, біографія, біографічне інтерв'ю. Поняття «біографія» припускає самопрезентацію і самоопис індивідами прожитого життя. Г. Розенталь, В. Фішер розглядають біографію як соціальну дійсність особливого роду або мінливий соціальний конструкт, який формується, модифікується в процесі інтерактивного обміну з релевантними «іншими» громадського світу і за допомогою цього зберігає свої функції орієнтування [6, с. 327]. Цей соціальний конструкт фіксує інтерпретації історичного досвіду життя, але завжди тримає їх відкритими для майбутнього переосмислення і для біографічної конфігурації. Іншими словами, при дослідженні біографічного як громадського йде мова про публічні функції біографії і про соціальні процеси її конструювання. Індивіди «виробляють» біографію в певному публічному контексті. Як відмічає Г. Розенталь, концепт розказаної історії життя як громадсько-

го конструкта включає реконструкцію біографії як соціальної дійсності, яка репрезентує розказану реальність і знаходиться за межами цілих суб'єктів [6, с. 340].

Який статус повсякденності в більш індивідуалізованому актуальному проекті? Мемуари, біографії, автобіографії відбивають подієву структуру повсякденності. Поняття біографії припускає опис, який з'являється у результаті самоспостереження і структурує життя індивіда як до появи певної дії, так і після неї. У біографічних конструкціях подія трансформується в історію дії як підсумок відбору персонажів, ситуацій, дій. Потім історія дії перетвориться в розповідь про неї, нарацію. Врешті-решт, вербалізація розповіді з урахуванням дискурсивних особливостей жанру породжує презентацію. Дослідники підкреслюють: є відмінність між текстом і прожитим життям, реальністю. Погодження з відмінністю між подією і оповіданням по-різному розробляється на методологічному рівні. Г. Розенталь показує на відмінності між розказаними і прожитими історіями життя в біографічній роботі по реконструкції, між прожитим життям і розповіддю про пережите [6, с. 348]. Оповідючи про власний минулий досвід, людина вибудовує його як автентичний, тобто дії і супутні ним переживання і оцінки стають як достовірні і такі, що мали місце. Ми погодимося з П. Бурдьє, що стверджує, що ця достовірність повністю примарна [1]. Але конкретно претензія на автентичність є конституюючою частиною роботи, у результаті якої формується наративне Я оповідача. Біографія спирається на конструкцію актуального світу. А. Шюц запропонував концепт «біографічно детермінована ситуація» – це власного роду соціокультурний досвід, що належить певному соціальному акторові в певний період часу [11, с. 130].

У соціології дискусія про методологічний зв'язок дослідження біографій і дискурс-аналізу сходить до критики гуманітарних наук М. Фуко. У рамках фукіанського історичного аналізу «знання-влади» дискутується значення гуманітарних наук, і задаються межі біографічного дослідження, яке пов'язане з конструюванням індивіда як об'єкту знання, при усьому цьому біографії виступають частинами пануючого дискурсу. У книзі «Археологія знання», де концепція дискурсу отримує теоретичне обґрунтування, М. Фуко ставить питання, актуальні і для історичної науки. Як одна з причин написання цієї книги була заявлена необхідність критики,

перегляду існуючих методів розвитку історичного знання в умовах кризи гуманітарних наук. І концепція дискурсу була розроблена Фуко, зокрема, для того, щоб інакше перегруповувати історичні факти, що утворюють корпус цього знання. Результатом застосування такого підходу до угруповання історичних подій і фактів (сингулярностей) стають два нові методи їх інтерпретації: археологія і генеалогія, мова про яких піде нижче.

Археологія є методом, що дозволяє проаналізувати закономірності, що формують пізнавальні межі епістемологічних концепцій тієї або іншої історичної епохи, передусім, концепцій наукових. У основі цього аналізу лежать тексти, сформовані у рамках цих концепцій. Специфіка цього методу полягає в тому, що досліджувані закономірності носять семіотичний характер, а тексти, що розглядаються вже як емпірична база дослідження, формуються в ході дискурсивних практик, організованих дискурсивними формаціями, що мають право на виробництво знання. Тобто виявляє практики, що використовуються для конструювання суб'єкта усередині дискурсу. Перерахувавши ці фонові практики, археолог намагається з'ясувати, чому саме вони були об'єднані в одну формацію» [9, с. 53].

Генеалогія є дослідницькою стратегією, що дозволяє встановити «історичні» форми взаємної обумовленості систем отримання знання і пов'язаних з ними режимів і стратегій влади. Специфіка генеалогії полягає в розгляді дискурсивних практик, спрямованих на отримання знання про індивідів і управління ними за допомогою цього знання. Генеалогія досліджує соціокультурні, а не тільки епістемологічні феномени, виявляючи в них «поєднання» і «перетини» різних дискурсивних практик. Тобто, «генеалогічний» метод, запропонований М. Фуко, виявився принципово новим моментом у вивчення історії.

Реалізація дослідницьких завдань у рамках генеалогічного методу можлива лише за наявності «архіву», що містить документи, що дозволяють прослідкувати дію владних стратегій і розгортання дискурсивних практик. Саме у таких текстах і проявляється дія того або іншого диспозитиву влади. Це дозволяє включити накопичений біографічними дослідженнями особистий матеріал, що є результатом нових дискурсів про людину, в систему знання про повсякденність, яка, в свою чергу, є результатом розпаду метанаративів.

Складність застосування генеалогічного методу до вивчення сфери повсякденності полягає в тому, що остання в цілому є принципово іншою формацією (тобто не окремо взята дискурсивна формація, але складніша структура) по порівнянню, наприклад, з медициною або судово-пенітенціарною системою – областями, дискурсивні закономірності побудови і функціонування яких були досліджені в ході генеалогічних досліджень самим Фуко. Сферу повсякденного не можна звести до однієї з практик або хоч би виділити в ній переважаючу. Вона є сукупністю практик, що отримала в ході трансформації наук про людину, що відбувається нині, новий концептуальний статус [4]. Ця трансформація полягає в перегрупованні сингулярностей – історичних подій, що і призводить як до появи нових концептів, так і до появи нових дослідницьких стратегій, пов'язаних, зокрема, з мікрорівнем дослідження.

Роботи М. Фуко щодо дискурсивізації, тобто про переведення в дискурс суб'єкта, стимулюють біографічні дослідження. Автобіограф репрезентує себе, перебуваючи під впливом дискурсивних режимів. Дискурси діють як частина «біографічного фонового знання» (П. Аль-хайт), яке містить в собі упевненість актуального світу, з якою ми діємо, приймаємо рішення, будемо плани або розповідаємо наші актуальні історії. З іншого боку, суб'єкти – не лише носії, а і відтворювачі дискурсів: засобом власних символічних перформансів (сюди відноситься і біографія) вони можуть чинити вплив на формування дискурсу. У М. Фуко індивіда як суб'єкта визначають Інші, в цьому плані дискурс – це місце формування суб'єкта. Бажання повідати про для себе, по М. Фуко, – це елемент пануючого суб'єкт-дискурсу [9, с. 56]. Біографічні розповіді пояснюють суб'єкт-конститууючу дію дискурсу. М. Фуко визначає дискурс як концепт порядку, за допомогою якого впорядковане публічне пізнання. Порядок дискурсу включає внутрішні процедури, процедури виключення і процедури приведення дискурсу в дію. У роботі «Турбота про себе» він пише про те, що свобода суб'єкта відбувається в стосунках, які він підтримує зі своїм оточенням. У цьому плані виникає паралель з концептом біографії, яка розглядається як соціальний конструкт з функцією впорядкування, а не тільки лише як персональна робота або риса окремого суб'єкта. В цілому з'єднання дискурс-аналізу з біографічним способом дозволяє роз'яснити питання «чому» по відношенню

до конструктів «знання-влада» і «як» по відношенню до позиціонування суб'єкта. Біографія, що розуміється як соціальний конструкт, який породжує еталон особистої структуризації і обробки переживань в соціальному контексті, показує на публічні правила, дискурси, соціальні рухи, надає шанс реконструювати дискурси і правила за допомогою біографічного аналізу окремих випадків.

Істотною відмінністю генеалогічного підходу як від підходу мікроісторичного, так і від підходу інших напрямів нової історичної науки, було те, що цей підхід заснований не на реконструкції фактів і подій, але на реконструкції практик. На підставі аналізу документів М. Фуко не намагався вийти до реальності буття історичного минулого або реальності «колективних уявлень», він реконструював стратегії надання сенсів фактам, «казусам», на підставі документів архіву, в яких, разом з описом самого казусу, були присутні і сліди стратегій надання культурних значень документованим подіям або явищам, що і дозволяє розглядати подібні казуси як висловлювання, що становлять дискурсивні практики [9, с. 60]. Його концепція не спирається на строгі поняття, що описують традиційні історичні категорії. Швидше, він описує процеси, що протікають ні в історичному часі, ні в суспільстві в розумінні соціологів, ні в замкнутому співтоваристві в культурно-антропологічному розумінні. Основна мета застосування цього методу – нове прочитання, реінтерпретація і реактуалізація особистих свідчень (автобіографій, щоденників, мемуарів). Нове прочитання класичних автобіографічних текстів повинне здійснюватися на принципово нових епістемологічних підставах. На відміну від традиційно домінуючого в гуманітарних науках розгляду цих свідчень як єдиного корпусу текстів, що залежить від загального процесу становлення суб'єктивно-особистого початку в культурі, у рамках генеалогічного методу планується аналізувати конкретні тексти як результат конкретних дискурсивних практик, що стали можливими під дією тих або інших диспозитивів у рамках окремих дискурсивних структур. Передбачається, що такий підхід дозволить по-новому поглянути не лише на зміст особистих свідчень, але і на трансформації, що сталися в диспозитиві повсякденності в цілому. Поняття диспозитива дозволяє продемонструвати, як епістемологічні структури «влади – знання» проникають в «тканину» стосунків, що становлять повсякденне життя. Оскільки генеалогіч-

на концепція повсякденності розглядає останню як сукупність дискурсивних практик, необхідно виявити структури, що забезпечують реалізацію і відтворення цих практик. Диспозитиви, дискурсивні конструкції, що забезпечують участь індивідів в розгортанні дискурсивних практик, стають ключовими інструментами для генеалогічного аналізу повсякденного життя.

Головна ідея генеалогічного методу в нашому дослідженні полягає в тому, щоб розглядати різні свідчення про себе у відповідних історико-культурних контекстах (дискурсивних формаціях), а їх створення – як прояв дії окремих диспозитивів, що формують дискурсивні практики. «Свідчення про себе», таким чином, являються окремим видом «висловлювань», що також можуть виступати одним із видів дискурсивних практик. Основним завданням є відбір текстів і індивідуальна робота з конкретним матеріалом відповідно до наступної структуралістської методологічної установки: аналізувати текст як «дискурсивну практику», породжену конкретними обставинами (диспозитивами), прояснення яких дозволяє визначити загальний сенс дискурсу влади. Головне в цій новій методології – визначення змістовного наповнення «свідчень про себе» як окремих дискурсивних висловлювань, дискурсивних практик, що складають основу того чи іншого диспозитиву як віддзеркалення стратегій владного дискурсу.

Таке розуміння співвідношення тексту і контексту веде до принципово важливих висновків історичного, методологічного і теоретичного характеру. Сам феномен автобіографії, таким чином, розуміється принципово інакше: зі свідцтва про Я автора він перетворився на один з «дискурсивних типів», в якому авторське Я (autos) зводиться до граматичної категорії особи або, у кращому разі, сполучається з поняттями «інтенціональність» і «дійова особа» [3]. Проблема «смерті автора», про яку спочатку говорили стосовно літературних творів (Ролан Барт), тепер актуалізувалася у зв'язку з творами автобіографічного жанру. У новій епістемологічній ситуації дослідницький аналіз став переноситися з autos на особливості автобіографічного дискурсу (grapho) або взагалі на сприйняття автобіографічного тексту читачем. Поняттю ж про оповідача-суб'єкта як деяку частину позатекстової дійсності, що породжує автобіографічні сенси, в ній просто не залишалось місця [3]. Паралельно зі звичною двочастинною епістемологічною моделлю (суб'єкт як онтологічна

реальність і автобіографія як віддзеркалення цієї реальності) в гуманітарному знанні, таким чином, виникла нова, що пропонує трактувати автобіографію і суб'єктивність як динамічну єдність – «автобіографічний суб'єкт».

Той факт, що Я автобіографічного тексту перетворилося на мовну конструкцію, лише віддалено пов'язану з конкретною людиною, не міг не вплинути на дослідників повсякденності. Багато хто з них відійшов від традиційного прочитання особистих свідчень як «джерел», створених спеціально для того, щоб повідомити про особу їх авторів [2; 7]. Відмовившись від спроб дістати прямий доступ до історичного суб'єкта, учені звернулися до дослідження соціальних і культурних конвенцій, що формують ту або іншу модель автобіографічного нарративу, до аналізу її особливостей, зв'язків з іншими і так далі. Фігура творця цього нарративу (у класичній історіографічній традиції – тобто автора історичного джерела) таким чином відсовувалася на задній план.

Таким чином, в критеріях біографічної емансипації суспільства (Е. Гідденс, У. Бек), напруженості біографічної роботи по конструюванню ідентичності істотне значення набуває біографічний метод аналізу. За допомогою біографічного підходу можна реконструювати зразки особистої структуризації і обробки переживань в соціальному контексті, які вказують на публічні правила, дискурси і соціальні умови (Б. Дозьен, Г. Розенталь). Він може бути застосований в цілях виявлення того, як відбувається «будівництво» тих або інших сторін світу повсякденності, тобто тієї дійсності, яка інтерпретується людьми і має для них особисту значущість як цілісний світ (П. Бергер, Т. Лукман). В цілому нарративні реконструкції щоденних актуальних історій є частиною біографічних дослідницьких робіт і мають значущість як вираження актуальних історій, що інтерпретуються «знизу», також володіють значущим евристичним потенціалом в дослідженні повсякденності.

Отже, зміст автобіографій це, на нашу думку, перш за все, особливий спосіб бачення, за допомогою якого здійснюється підхід до соціальної реальності крізь призму власної біографії; розуміння культури, традицій і цінностей минулого та їх вплив на сучасність; можливість досягнути соціальне життя в його безперервності, історичності та динаміці; знаходження суб'єктивних смислів і форм символічних значень, в яких проявляються ціннісні орієнтації автора. За

умови певного інформативного змісту автобіографій та послідовного характеру викладу автобіографічних повідомлень із впевненістю можна стверджувати про їх евристичний потенціал як масиву для дослідження способу організації повсякденності.

Висновки.

Резюмуючи підсумки даної статті, відмітимо наступне. Основна проблема досліджень у сфері повсякденного полягала в тому, що ця сфера була лише приватною предметно-тематичною областю окремих підходів. Це не дозволяло розглядати її в якості самостійного предмета наукового дослідження, оскільки кожен з цих підходів конструював уявлення про неї на основі власних методів, внаслідок чого уявлення про повсякденність, прийнятне для усіх соціологічних підходів, так і не було складене. Генеалогічний метод дозволяє встановити загальнозначущий та ефективний для соціологічних підходів принцип опису сфери повсякденного, а також виявити закономірності, яким підкоряється її розвиток. Це стає можливим за рахунок угруповання подій і фактів, традиційно відношуваних до сфери повсякденного, в послідовності – дискурсивні практики, що дозволить звести до однієї теоретико-методологічної бази дослідження, здійснювані в соціологічній науці.

Суть даного методу полягає в тому, що феномени повсякденності, відображені в різних

документах епохи і історико-культурних і соціально-антропологічних дослідженнях, групуються в послідовності подій, що розглядаються як дискурсивні практики. Розглянуті процедури використовувалися в контексті дискурсивного підходу до аналізу культурних процесів, що дозволяє виявити залежність способу організації культурної реальності від стратегій влади, що виявляються, зокрема, в системі соціокультурних нормативів і розпоряджень, що регулюють повсякденне життя. Біографічні дослідження, що дозволяють аналізувати «свідчення про себе», таким чином, являються окремим видом «висловлювань», що також можуть виступати одним із видів дискурсивних практик. Основним завданням є відбір текстів і індивідуальна робота з конкретним матеріалом відповідно до наступної структуралістської методологічної установки: аналізувати текст як «дискурсивну практику», породжену конкретними обставинами (диспозитивами), прояснення яких дозволяє визначити загальний сенс дискурсу влади. Тим самим генеалогічний метод дозволяє розглядати повсякденне життя як текст культури, специфікою якого є дискурсивна організація і зв'язок з стратегіями влади, що розгортаються в суспільстві. Однією з переваг генеалогічної концепції є також здатність розглядати в єдиному науковому контексті різні області соціокультурної реальності, у тому числі, що становлять сферу повсякденного.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Бурдые П. Социальное пространство: поля и практики / П. Бурдые. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/laboratory/basis/3707>
2. Вахштайн В. Пересборка повседневности / В. Вахштайн // Философско-литературный журнал Логос. – 2017. – Т. 27. – № 2. – С. 1-48.
3. Марцинковская Т. Д. Психология повседневности: оксюморон или новый тренд психологии / Т. Д. Марцинковская // Психологические исследования. – 2017. – 10. – 1. – Режим доступа: <http://psystudy.ru/index.php/num/2017v10n56/1497-martsinkovskaya56.html>
4. Ольховиков К. М. Жизненный мир человека: поиски архаичного или реабилитация повседневного? / К. М. Ольховиков // Теория и практика общественного развития. – 2017. – № 4. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/zhiznennyu-mir-cheloveka-poiski-arhaichnogo-ili-reabilitatsiya-povsednevnogo>
5. Плотичкина Н. В. Биографический метод в политической социологии повседневности / Н. В. Плотичкина // Вестн. Том. гос. ун-та. – 2013. – № 373. – С. 80-83.
6. Розенталь Г. Реконструкция рассказов о жизни: принципы отбора, которыми руководствуются рассказчики в биографических нарративных интервью / Г. Розенталь // Хрестоматия по устной истории. – Санкт Петербург, 2003. – С. 322-356.
7. Сагалаева Е. С. Идеология и повседневность в социально-философской рефлексии: к постановке проблемы / Е. С. Сагалаева // ИСОМ. – 2014. – № 6-1. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/ideologiya-i-povsednevnost-v-sotsialno-filosofskoy-refleksii-k-postanovke-problemy>
8. Тощенко Ж. Т. Жизненный мир – методологическая характеристика социологии жизни / Ж. Т. Тощенко // Вестник РГГУ. Серия «Философия. Социология. Искусствоведение». – 2015. – № 7. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/zhiznennyu-mir-metodologicheskaya-harakteristika-sotsiologii-zhizni-1>
9. Фуко М. Порядок дискурса / М. Фуко // Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности. – М.: Касталь. – 1996. – С. 49-95.

10. Штомпка П. В фокусе внимания повседневная жизнь. Новый поворот в социологии / П. В. Штомпка // Социологические исследования. – 2009. – № 8. – С. 3-12.
 11. Щюц А. Структура повседневного мышления / А. Щюц // Социологические исследования. – 1998. – № 2. – С. 129-137.

REFERENCES

- Burde, P. (2007). *Sotsialnoe prostranstvo: polya i praktiki [Social space: fields and practices]*. Retrieved from: <http://gtmarket.ru/laboratory/basis/3707> [in Russian].
- Vakhshayn, V. (2017). Peresborka povsednevnosti [Reassembly of everyday life]. *Filosofsko-literaturnyy zhurnal Logos*, 2, 1-48 [in Russian].
- Martsinkovskaya, T. (2017). Psikhologiya povsednevnosti: oksymoron ili novyy trend psikhologii [Psychology of everyday life: an oxymoron or a new trend of psychology]. *Psikhologicheskie issledovaniya*, 10. Retrieved from: <http://psystudy.ru/index.php/num/2017v10n56/1497-martsinkovskaya56.html> [in Russian].
- Olkhovikov, K. (2017). Zhiznenny mir cheloveka: poiski arkhainogo ili reabilitatsiya povsednevnogo? [The human world of life: the search for an archaic or rehabilitation of everyday life?]. *Teoriya i praktika obshchestvennogo razvitiya*, 4. Retrieved from: <https://cyberleninka.ru/article/n/zhiznenny-mir-cheloveka-poiski-arhaichnogo-ili-reabilitatsiya-povsednevnogo> [in Russian].
- Plotichkina, N. (2013). Biograficheskiy metod v politicheskoy sotsiologii povsednevnosti [Biographical method in the political sociology of everyday life]. *Vestn. Tom. gos. un-ta.*, 373, 80-83 [in Russian].
- Rozental, G. (2003). Rekonstruktsiya rasskazov o zhizni: printsipy otbora, kotorymi rukovodstvuyutsya rasskazchiki v biograficheskikh narrativnykh intervyyu [Reconstruction of stories about life: selection principles, which are used by storytellers in biographical narrative interviews]. *Khrestomatiya po ustnoy istorii*. Saint Petersburg [in Russian].
- Sagalaeva, Ye. (2014). *Ideologiya i povsednevnost v sotsialno-filosofskoy refleksii: k postanovke problem [Ideology and everyday life in socio-philosophical reflection: to the problem statement]*. ISOM, 6. Retrieved from: <https://cyberleninka.ru/article/n/ideologiya-i-povsednevnost-v-sotsialno-filosofskoy-refleksii-k-postanovke-problemy> [in Russian].
- Toshchenko, Zh. (2015). Zhiznenny mir – metodologicheskaya kharakteristika sotsiologii zhizni [The world of life is a methodological characteristic of the sociology of life]. *Vestnik RGGU. Seriya "Filosofiya. Sotsiologiya. Iskusstvovedenie"*, 7. Retrieved from: <https://cyberleninka.ru/article/n/zhiznenny-mir-metodologicheskaya-kharakteristika-sotsiologii-zhizni-1> [in Russian].
- Fuko, M. (1996). Poryadok diskursa [The order of discourse]. *Volya k istine: po tu storonu znaniya, vlasti i seksualnosti*. Moscow: Kastal [in Russian].
- Shtompka, P. (2009). V fokuse vnimaniya povsednevnyaya zhizn. Novyy povorot v sotsiologii [The focus of attention is everyday life. A new twist in sociology]. *Sotsiologicheskie issledovaniya*, 8, 3-12 [in Russian].
- Shchyuts, A. (1998) Struktura povsednevnogo myshleniya [The structure of everyday thinking]. *Sotsiologicheskie issledovaniya*, 2, 129-137 [in Russian].

Скляренко Катерина Олександрівна
 Викладач кафедри соціології
 Дніпровський національний університет
 ім. Олеся Гончара
 49010, Дніпро, просп. Гагаріна, 72

Skliarenko Katerina
 Teacher of the department of sociology
 Oles Honchar Dnipro National University
 72, Dnipro, Gagarina ave., 49010, Ukraine

Email: sklyarenko.kateryna@gmail.com

Цитування: Скляренко К. О. Біографічні дослідження повсякденності як стратегія реалізації генеалогічного методу / К. О. Скляренко // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2019. – Т. 22. – № 6. – С. 78-85.

Citation: Skliarenko, K.O. (2019). Biografichni doslidzhennia povsiakdennosti yak stratehiia realizatsii henealohichnoho metodu [Biographic researches of daily as strategy of realization of genealogical method]. *Scientific and theoretical almanac «Grani»*, 22 (6), 78-85.

Стаття надійшла / Article arrived: 01.06.2019

Схвалено до друку / Accepted: 28.06.2019